

Examenfraude accountants

Reactie Eppo Horlings RA op de column van Marcel Pheijffer in het FD d.d. 22 april 2025 inzake: Gevolgen examenfraude gehuld in mistgordijn.

Samenvatting van de reactie: De accountancybranche zit op slot en moet worden opengebroken. Het uitgangspunt daarbij dient te zijn de registeraccountant als individu. Net als in de medische sector of de taxibranche. Examenfraude is een verschijnsel van een dieper liggend probleem. Collectieve integriteit staat op gespannen voet met individuele verantwoordelijkheid. De Wet Toezicht Accountantsorganisaties heeft niet bereikt waartoe zij tot stand is gebracht.

Het is interessant om na te gaan waarom de meeste mensen voelen voor het beroep van accountant. Interesse in cijfers en financiële processen, oog voor detail en nauwkeurigheid, sterk ethisch besef en integriteit, baankansen en werkzekerheid, opleiding eindigend in certificering en het verkrijgen van een brede maatschappelijke kijk op het functioneren van het bedrijfsleven.

Eenmaal in het vak ontdekken veel jonge mensen de mogelijkheden voor groei en specialisatie en de overstap van het accountantskantoor naar het bedrijfsleven tegen vaak aanzienlijk hogere beloningen. Het is vaak niet alleen de hogere beloning maar met name de werkomgeving en werkdruk op het accountantskantoor die tot de overstap doet besluiten. Maar ook de ondergeschiktheid en de onderhorigheid in het controleteam en de eenzijdigheid van de werkzaamheden zijn voor intelligente jonge mensen een stimulans om over te stappen naar het bedrijfsleven.

Ook botsing met het ethisch besef en integriteit kunnen medewerkers doen besluiten om de controlepraktijk te verlaten. Zo varieert voor jonge mensen de kennismaking met de tolerantie met betrekking tot het getrouwe beeld van de jaarrekening dan wel de integriteit van de leiding op het gebied van de financiële verantwoording van schokkend tot berustend.

Maar het uitzicht op certificering en een hoogwaardige opleiding, een zekere status en onafhankelijkheid en de mogelijkheid tot doorgroei naar partner wint het vaak van de neiging om toe te geven aan het nemen van afscheid van het beroep. En last but not least, het kritisch denken, risico's inschatten, communiceren met klanten en adviseren zijn voor intelligente mensen zeker een stimulans om te functioneren als accountant.

De huidige accountancymarkt heeft zich echter ontwikkeld tot een speelveld waarbinnen intelligente mensen zien dat veel van de mentale vrijheden waarmee zij kozen voor het beroep van accountant steeds verder onder druk zijn komen te staan. Een belangrijke ontwikkeling is dat de wetgever met de Wet Toezicht Accountantsorganisaties (WTA) de macht heeft ontnomen van de individuele registeraccountant en via vergunningverlening heeft gelegd bij de accountantsorganisatie. (anno 2025 met name in het voordeel van de Big Four). De Tweede Kamer heeft in 2008 onder druk van de politieke opinie en zonder enige tegenstand de WTA goedgekeurd.

Als gevolg van deze wet wordt de registeraccountant als individu verder gekneveld en gevangengehouden in met name de handen van de Big Four met alle regels van dien. Recente procedures waarbij ex-partners zich behandeld voelden als werknemers bevestigen dat. Daarin komt naar voren dat er sprake is van niet-zelfstandige besluitvorming, een concurrentiebeding en een grote ondergeschiktheid.

Marcel is in zijn columns immer kritisch op individuele miskleunen van accountants, die overigens vooral in het buitenland plaatsvinden. Er zit een populistisch trekje aan zijn column domweg omdat de lezer, veelal ondeskundig met betrekking tot wat zich in de accountancy afspeelt al gauw geneigd

is de negatieve kritiek te verbinden aan de gehele beroepsgroep. Marcel behoort te weten dat de miskleunen in ons vak slechts een miniem aantal vormen ten opzichte van de accountantsverklaringen die terecht worden afgegeven. In Nederland zijn er relatief heel weinig miskleunen. Een zekere arrogantie op dit punt kan een voedingsbodem vormen voor minder respect voor examenvragen.

Opvallend is dat de vergunningverlener en tevens toezichthouder op accountantsorganisaties, de Autoriteit Financiële Markten, aangeeft dat vervolging tegen individuele accountants die examenfraude pleegden, niet in lijn ligt met de verwachting. Hetgeen inhoudt dat de AFM geen actie in die richting zal ondernemen. Ik citeer de weergave van de reactie van AFM in het FD van 20 maart 2025:

“Examenfraude is een uiting van een dieper liggend probleem: het hangt samen met factoren als tijdsdruk, commerciële belangen, het ontbreken van sturing en onjuist voorbeeld gedrag. Tuchtzaken liggen niet in lijn met de verwachting.”

Marcel vindt het niet genoeg dat KPMG van de Amerikaanse toezichthouder een boete heeft gekregen van 25 mln , aldus zijn column. De desbetreffende accountants dienen ook individueel te worden vervolgd tot en met het indienen van een klacht bij de accountantskamer door de beroepsorganisatie van accountants, de NBA.

Marcel was mede auteur van het advies van de commissie Monitoring Commissie Accountancy in 2020. Een advies dat 263 pagina's beslaat. Weliswaar worden de bijdragers en samenstellers van het rapport met naam en toenaam genoemd maar over de representativiteit wordt niet gerept.

Het rapport onderkent niet dat een onvoldoende voor een dossier nog niet betekent dat de bijbehorende accountantsverklaring ten onrechte is afgegeven, dat de structurele verandering in het beroep sinds 2008 geen verbetering heeft opgeleverd ten opzichte van de daarvoor bestaande praktijk, sterker nog dat, sinds het vergunningstelsel op basis van de WTA en de gevoerde processen tussen AFM en PWC en AFM en EY de AFM een accountantsorganisatie niet automatisch verantwoordelijk kan houden voor fouten in individuele controles tenzij directe tekortkomingen in het kwaliteitsstelsel worden aangetoond. In feite is de AFM verworden tot een extern functionerend kwaliteitscontrolebureau ten dienste van de Big Four. Een accountant die in de fout is gegaan wordt ontslagen, de Big Four blijft intact. Mogelijke boetes zijn “peanuts” ten opzichte van de gevormde reserves voor beroepsaansprakelijkheid. De MCA rept hier niet over.

De politiek moet erkennen, evenals Marcel, dat, gezien mijn boven weergegeven standpunten en de problematiek die de AFM schetst in het FD van 20 maart 2025, de WTA niet aan haar doel heeft voldaan.

De toekomstige bestendige accountancysector gebaseerd op het huidige stelsel zal voorlopig nog wel in stand blijven. In een oligopolistische markt, 85 % van de wettelijke controles bevindt zich in handen van de Big Four, tendert accountantscontrole naar de nadruk op dossiervorming waarbij de registeraccountant als individu steeds verder in hokjes wordt ingedeeld. Zoals nu weer blijkt uit de discussie over de hervorming van het beroep. Een discussie waarin de waan van de dag een grote plaats inneemt en geknokt moet worden voor de basiswaarde van de accountancy, namelijk de wettelijke controle van de jaarrekening.

Universiteiten vullen gedwee de opleidingsbehoefte in zonder ook maar enige weerstand te bieden tegen de gevolgen van een oligopolistische markt en te komen met een toekomstgerichte visie die invulling geeft en recht doet aan de gevoelens van jonge mensen die voor dit beroep kiezen.

Integendeel, Marcel stoot het vuurtje verder op door als het maar enigszins kan het beroep aan de schandpaal te nagelen als er weer eens een accountant is die zwakke knieën heeft gehad. Overigens een verschijnsel dat in het maatschappelijk verkeer overal te pas en te onpas voorkomt. Geen reden tot structureel gejammer over de beroepsgroep.

Ja, ik ben het met De AFM eens. Het probleem ligt niet direct op het niveau van de individuele accountant die in de fout is gegaan door examenfraude te plegen, alhoewel het toch wel om behoorlijke aantallen gaat. Het roept grote vragen op over de kwaliteit van de collectieve integriteit binnen de bestrafte accountantsorganisatie. Een lastig probleem nu het grootste gedeelte van de omzet van de Big Four, adviezen, wordt gescoord met als uitgangspunt het belang van de client in tegenstelling tot de accountantscontrole waarbij het belang van het maatschappelijk verkeer, de gebruiker van de jaarrekening, aan de orde is.

Het probleem ligt op het niveau van de accountantsorganisatie, zoals de AFM ook reeds constateert. Naar mijn mening moet de vergunning aan deze organisaties worden opgeheven. De vergunning moet terug naar het niveau van de afgestudeerde registeraccountant. Neem een voorbeeld aan de medische sector waar het individu, de arts, de verantwoordelijkheid heeft en niet het ziekenhuis. Of de taxiondernemer die ook als zelfstandige een vergunning heeft.

De vergunning aan de registeraccountant ontwikkelt een eigen waarde afhankelijk van de na afstuderen gevolgde (door de staat erkende en geëxamineerde) opleidingen door het individu met als doel dat de registeraccountant ook als individu de bevoegdheid tot het controleren van oob's kan bereiken. Het is daarbij de klant die bepaalt of de door de registeraccountant opgezette organisatie voor de uitvoering van de controle van de jaarrekening voldoende vertrouwen geeft bij de betrokkenen van de jaarrekening. Deze structuur betekent een rechtstreekse aanval op het oligopolie van de Big Four.

Ik verwacht niet dat deze visie gericht op een onafhankelijke organisatie van het accountantsberoep in de huidige markt wegens gebrek aan politieke belangstelling enige kans van slagen heeft.

Maar voor de werking van de democratie en het maatschappelijk verkeer is het van essentieel belang dat het gesloten stelsel waarbinnen de accountancybranche zich thans bevindt wordt opengebrouwen naar een toekomst die (jonge) accountants permanent blijft opleiden voor de taak die van hen wordt verwacht: een onafhankelijk oordeel over financiële verantwoordingen in de ruimste zin van het woord.

Er is om dit te bereiken helaas een Nederlandse Trump nodig om het huidige stelsel te veranderen.

Eppo Horlings RA

De Hoef, 23 april 2025